

LITTERATURA *Serpentium*

JAARGANG 40
NUMMER 4

VOLUME 40
ISSUE 4

EUROPESE SLAGENVERENIGING - EUROPEAN SNAKE SOCIETY

INHOUDSOPGAVE

■ ARTIKELEN

- Mijn twintigjarige ervaring met de San Francisco kousenbandslang. Deel 1 311
Herman Bruyndonckx
- Ervaringen met Europese waterslangen in de terrariumhobby. Deel 1. 325
Paul Storm
- Waarnemingen in het wild en in gevangenschap van de 339
Mexicaanse gevlekte hooglandkousenbandslang *Thamnophis scalaris* Cope, 1861a. Deel 1.
Steven Bol
- Interview met Anton van Woerkom 369
Ruud de Lang
- Aanvullende eisen bij het kopen, verkopen of ruilen van slangen die op Annex B staan 379
Anton van Woerkom

■ RUBRIEKEN

- Voorwoord 304
- Van het bestuur 306

CONTENTS

■ ARTICLES

- My twenty years of experience with the San Francisco garter snake. Part 1 311
Herman Bruyndonckx
- Experiences with European water snakes in the terrarium hobby. Part 1 325
Paul Storm
- Observations in the wild and in captivity of the 339
Mexican Alpine Blotched Garter Snake *Thamnophis scalaris* Cope, 1861a. Part 1
Steven Bol
- Interview with Anton van Woerkom 369
Ruud de Lang
- Additional requirements when buying, selling or exchanging snakes listed in Annex B 379
Anton van Woerkom

■ COLUMNS

- Foreword 304
- From the Board 306

VOORWOORD

2020 had, vanwege haar veertigste verjaardag, een memorabel jaar moeten worden voor de Europese Slangenvereniging. Dat is het dan ook geworden. Maar anders dan we hadden gehoopt. Alleen degenen die in 2019 *Zoönose* van David Quammen hadden gelezen, hadden een voorgevoel kunnen hebben dat de wereld op korte termijn wel eens aardig uit haar evenwicht zou kunnen raken. Hetgeen ook geschiedde. Vergeleken met de rampen die momenteel in de wereld gaande zijn, is het treuren over het vanwege Covid-19 op een laag pitje moeten vieren van onze zoveelste verjaardag ongepast en we zeuren er dan ook maar niet over. We hebben bij het gedenkjaraar 2020 immers, ondanks alles, een mooi picketpaaltje kunnen slaan met de vier volumineuze themanummers die we van *Litteratura Serpentium* hebben kunnen laten verschijnen. En ach, ja, ook de vereniging is in zwaar weer terechtgekomen door de beperkingen die de Slangendag onmogelijk maakten, waardoor de noodzakelijke inkomsten uitbleven waarmee we de uitgave van ons verenigingsblad moeten financieren, zeker zo'n peperdure jaargang als de veertigste jaargang. Gelukkig hebben we een penningmeester die op de kleintjes let en een zuinig bestuur, waardoor we wat vlees op de financiële botten hebben. We hoeven dan ook niet direct de noodvlag te hissen. Het is wél te hopen, dat de wereld in het post-Coronaatijdperk niet teruggaat naar het 'normaal' van ervóór, maar kans ziet een nieuw-normaal uit te vinden dat recht doet aan al wat leeft. Zo niet, dan staat de *NBO* (the *Next Big One* - de volgende pandemie, kwalificatie van David Quammen) gegarandeerd op ons te wachten.

Intussen hebt u weer een volumineus themanummer in handen. Eentje over waterslangen, met bijdragen van niet de eersten de besten. Met leuke bijvangst: Ruud de Lang besluit zijn interviewserie met een ontmoeting met Anton van Woerkom. Kortom, dit vierde nummer van

FOREWORD

2020 should have been a memorable year for the European Snake Society because of its fortieth anniversary. Although it was a memorable year, it turned out to be a little different than expected. Only those who read *Spillover* by David Quammen in 2019 could have had a hunch that in short term the world would be brought considerably out of balance. Taking into account the disasters that are currently taking place, mourning about having to celebrate yet another anniversary in a modest way because of the COVID-19 situation would be inappropriate and let us not whine about it. After all, we were able to place a nice picket post during the anniversary year by publishing the four elaborate theme issues of *Litteratura Serpentium*. Oh well, it is true that the society has experienced a tumultuous period as restrictions forced us to cancel the Snakeday, leading to a loss of the income that was necessary to finance the publication of the journal of our association, especially the very expensive edition as the fortieth volume. Fortunately, we have some financial reserve thanks to our penny-pinching treasurer and a parsimonious board. Consequently, we do not have to put up the emergency flag immediately. Nevertheless, we do hope that the world in the post-corona era will not go back to the 'old normal', but will take the opportunity to start a 'new normal' that will do just to all living things. If not, the next *NBO* (the *Next Big One* - the next pandemic, qualification of David Quammen) will undoubtedly catch up with us.

In the meantime, you once more received a delightfully elaborate theme issue about water snakes, with contributions of some renowned authors and again some pleasant bycatch: Ruud de Lang completes his series of interviews with an encounter with Anton van Woerkom. In conclusion, the fourth issue of the fortieth volume is a worthy closure of our anniversary year.

We are obliged to show our sincere gratitude to the editorial board members that are dedicated

de veertigste jaargang is een waardige afsluiting van ons jubileumjaar.

We hebben er behoefte aan om een oprecht woord van dank te richten aan onze vertalende en meelezende redactiemedewerkers. Wat een mooie klus hebben jullie dit jaar weer geklaard, wat hebben we weer genoten van de samenwerking met jullie. Wat kunnen we samen trots zijn op jaargang 40, een waar *collector's item*. Dank!

Veel leesplezier - en blijf gezond.

Marcel van der Voort
Tom Hellebuyck

to translating and reading. What a tremendous performance was achieved once more this year and we greatly enjoyed working with you. Together we can be proud of the fortieth edition, a true collector's item. Thank you!

Lots of reading pleasure - and stay healthy.

Marcel van der Voort
Tom Hellebuyck

VAN HET BESTUUR

Naar aanleiding van de veertigste verjaardag van de Europese Slangenvereniging heeft het bestuur unaniem besloten om twee erelidmaatschappen toe te kennen, en wel aan Anton van Woerkom, één van de aartsvaders van onze vereniging, en aan Marcel van der Voort, al decennialang het kompas van de redactie van ons lijfblad, *Litteratura Serpentina*.

Anton van Woerkom heeft zijn sporen op het gebied van herpetologie en terrariumkunde ruimschoots verdiend. Al in 1975 duikt ene A.B. van Woerkom op in het colofon van *Lacerta*, het tijdschrift van de Nederlandse vereniging voor herpetologie en terrariumkunde. Wie lid wil worden, of juist zijn lidmaatschap wil beëindigen, dient zich bij hem te melden. *Lacerta* mag zich enkele jaren lang verheugen in een consciëntieuze ledenadministrateur, die ook nog af en toe bijzonder lezenswaardige artikelen voor *Lacerta* schrijft. In 1981 werd hij door *Lacerta* benoemd tot Lid van Verdienste.

De ervaring die hij bij *Lacerta* opdoet, komt goed van pas, als hij met enkele andere slangenfanaten binnen *Lacerta* de Doelgroep Slangen opricht. Deze doelgroep wordt zelfs zó populair onder met name buitenlandse slangenhouders, dat hij zich afsplitst van *Lacerta* en doorgaat als zelfstandige vereniging. Anton neemt dan de taak op zich om als hoofdredacteur het tijdschrift *Litteratura Serpentina* gestalte te geven. In het eerste nummer schrijft hij: 'Wil dit blad langer blijven bestaan dan een half jaar of zo, dan is het echt nodig dat iedereen bereid is informatie uit te wisselen. Vandaag kunt U misschien iemand helpen, morgen kan een ander misschien U weer helpen.' Het tekent Anton dat hij zelf voor de eerste jaargang zeven artikelen schrijft.

Dat laatste is niet verwonderlijk. Wie Anton enigszins kent, weet dat hij een druk baasje is en geen half werk levert. Als hij eenmaal ergens de schouders onder zet, gaat hij door tot het gewenste resultaat is bereikt. Het tijdschrift

FROM THE BOARD

On the occasion of the 40th anniversary of the European Snake Society the board has unanimously decided to award two honourable memberships. The first goes to Anton van Woerkom, one of the founding fathers of our society, and the second to Marcel van der Voort, already for decades the compass of the editorial board of our magazine *Litteratura Serpentina*.

Anton van Woerkom earned his spurs in herpetology and terrarium keeping. Already in 1975 a certain A.B. van Woerkom is mentioned in the colophon of *Lacerta*, the journal of the Dutch Society for Herpetology and Terrarium keeping. Whoever wanted to join the society, or discontinue his membership had to report this to him. For a number of years *Lacerta* enjoyed a very conscientious membership administrator who also writes papers very worth reading for *Lacerta*. In 1981 he was appointed a Member of Merit by *Lacerta*.

The experience he gains at *Lacerta* serves him right when, together with a number of other snake fanatics, he initiates the Dutch Snake Society ('Doelgroep Slangen'). This group quickly becomes so popular, in particular with foreign snake keepers that it decides to split off from *Lacerta* and continue as a separate Society. Anton takes on the task of Editor in chief to shape the magazine *Litteratura Serpentina*. In its first issue he writes: 'If this magazine is to survive for more than half a year everybody needs to be willing to share and exchange information. Today you may help someone who will help you tomorrow'. Anton himself contributes no less than seven articles in the first volume of LS.

The latter is not surprising. Anyone who knows Anton to some extent knows that he is a busy man and does not do half a job. Once he puts his weight behind something, he continues until the desired result is achieved. The magazine

floreert, en pas in 1989 zet Anton een punt achter zijn redacteurschap. Op dat moment springt Marcel van der Voort hem al bij. Die had hem, na een oproep in *Litteratura Serpentina*, gevraagd of zijn expertise als docent Nederlands wellicht iets kon betekenen voor de redactie. Dat kon en een eerste afspraak, halverwege hun beider woonplaatsen gemaakt, te weten in wegrestaurant *De Lucht* op de A2 onder 's-Hertogenbosch, resulteerde in een samenwerkingsverband dat tot op de dag van vandaag duurt.

Hoewel Anton na zijn opstappen als hoofdredacteur lange tijd geen bestuurstaken meer vervult, blijft hij achter de schermen actief. Zeker als het gaat om de organisatie van de Slangendag. Op zaterdagochtend extra vroeg uit de veren om overal in Houten samen met Jan-Cor Jacobs her en der in Houten routeborden naar de Euretco te plaatsen... geen enkel probleem, Anton was er wel voor te porren. Om vervolgens op de Slangendag met bekende en minder bekende slangenhouders een praatje aan te knopen en kopij voor het tijdschrift los te peuteren. Desnoods in het Duits, Engels, Italiaans of een universele handen-en-voetentaal. Ook blijft hij op de achtergrond actief als 'uitgever' van *Litteratura Serpentina*: Anton zorgt voor de contacten met de drukker en ziet erop toe dat het blad tijdig bij de leden op de mat valt. Op deze manier ontlast hij de redactie en secretaris. Ook zet hij de website op en zit hij maandenlang achter de scanner om oude jaargangen van *Litteratura Serpentina* digitaal toegankelijk te maken op de website van de ESS.

In 2012 blijkt dat Anton toch echt een vergaardertijger, of in elk geval een bestuursbeest is. Hij neemt dan het secretariaat voor zijn rekening, een functie die hij nog altijd vervult. Met het toekennen van het erelidmaatschap drukt de *Europese Slangenvereniging* haar erkentelijkheid en diepe dank uit voor alle werkzaamheden die Anton in de afgelopen veertig jaar voor haar heeft verricht. Zonder Anton had het avontuur inderdaad zo maar na 'een half jaar of zo' gestopt kunnen zijn.

flourishes, and it was not until 1989 that Anton retired from his editorial position. At that moment Marcel van der Voort is already helping him. After an appeal in *Litteratura Serpentina*, he had asked him whether his expertise as a Dutch teacher could possibly mean something for the editors. It could and a first appointment, made halfway between their two places of residence, in roadside restaurant *De Lucht* on the A2 under 's-Hertogenbosch, the Netherlands, resulted in a partnership that continues to this day.

Although Anton no longer fulfills any board duties for a long time after his resignation as editor-in-chief, he remains active behind the scenes. Especially when it comes to the organization of the Snakeday. Getting up extra early on Saturday morning to place route signs to the Euretco everywhere in Houten, together with Jan-Cor Jacobs... no problem, Anton was eager to do it. To then have a chat with well-known and less well-known snake keepers on Snakeday and pick up articles for the magazine. If necessary he would do that in German, English, Italian or a universal hands-and-feet language.

He also remains active in the background as 'publisher' of *Litteratura Serpentina*: Anton takes care of contacts with the printer and sees to it that the magazine reaches the members' door mat on time. In this way he relieves the editorial staff and secretary. He also sets up the website and spends months behind the scanner to make old volumes of *Litteratura Serpentina* digitally accessible at the website of the ESS.

In 2012 it turns out that Anton really is a meeting tiger, or at least a board animal. He then takes over the secretariat, a function that he still fulfills. By awarding the honorary membership, the European Snake Society expresses its gratefulness and deep gratitude for all the work that Anton has done for her over the past forty years. Without Anton, the adventure could indeed have ended after 'six months or so'.

Begin 1988 schreef **Marcel van der Voort**, na een oproep in ons blad, de toenmalige hoofdredacteur dat hij zich als kersvers lid van de vereniging graag wilde inzetten voor *Litteratura Serpentina*. Misschien had de redactie iets aan zijn expertise als Neerlandicus. In april 1988 kon hij gelijk aan het werk als redacteur van de Nederlandse editie. Hij nam daarmee deze taak over van Piet Schiereck, die dat daarvoor ruim vier jaar had gedaan. Het werd zijn taak om de ingezonden artikelen te redigeren.

De vereniging heeft niet alleen geprofiteerd van Marcells inspanningen, maar op háár beurt heeft de vereniging ook hém geïnspireerd tot het combineren van de herpetologie met zijn studie mediëvistiek, waarvoor hij van het middeleeuwse *Der Naturen Bloeme* (het beste uit de natuur) van de Vlaamse schrijver Jacob van Maerlant, voor zijn proefschrift *Dat seste boec van serpentes* heeft becommentarieerd.

Daarnaast is Marcel ook een natuurliefhebber. Groot was dan ook zijn vreugde toen hij na aanschaf van zijn monumentale dokterswoning in het Franse Nesle in zijn tuin bij het opruimen van een enorme mesthoop een cluster van vele tientallen schalen van reptielen-eieren aantrof. Dat schepte natuurlijk de verwachting dat hij een goede kans had om in zijn tuin op enig moment waarschijnlijk slangen aan te treffen. Maar in de loop van de twintig jaar dat hij nu in Nesle woont, heeft hij helaas alleen maar flinke regenwormen ontdekt!

Marcel heeft na zestien jaar redacteurschap van de Nederlandse editie in juli 2004 ook de functie van hoofdredacteur op zich genomen, wat hij dus al weer zestien jaar met groot enthousiasme doet. Hij is daarmee inmiddels al 32 jaar redacteur/hoofdredacteur. *Litteratura Serpentina* is onder zijn bezielende leiding en met behulp van een grote groep redactiemedewerkers een steeds mooier en kleurrijker tijdschrift geworden, waarbij de mooie, dikke veertigste jubileumjaargang de kers op de taart is.

At the beginning of 1988, **Marcel van der Voort** wrote, after an appeal in our magazine, to the then editor-in-chief that, as a brandnew member of the association, he would like to dedicate himself to *Litteratura Serpentina*. Perhaps the editors could benefit from his expertise as a Dutch teacher. In April 1988 he could immediately start his work as editor of the Dutch edition. He thus took over this task from Piet Schiereck, who had previously done this for more than four years. It became his job to edit the submitted articles.

The European Snake Society not only benefited from Marcel's efforts, but in return the Society also inspired him to combine herpetology with his studies in Medieval Literature Studies. For his PhD thesis he commented *Dat seste boec van serpentes* from the medieval book *Der Naturen Bloeme* (the best of nature) by the Flemish writer Jacob van Maerlant.

Marcel is also a lover of nature. Great was his joy when, after purchasing his monumental doctor's residence in Nesle, France, he found a cluster of dozens of shells of reptile eggs in his garden while clearing an enormous pile of dung. That, of course, raised his expectations of having a good chance to encounter snakes in his garden at some point. But in the course of the twenty years that he has now lived in Nesle, he has unfortunately only discovered large earthworms!

After sixteen years as an editor of the Dutch edition of *Litteratura Serpentina*, Marcel also assumed the position of editor-in-chief in July 2004, which he has held with great enthusiasm for sixteen years now. He has been editor / chief editor for 32 years now. Under his inspiring leadership and with the help of a large group of editorial staff, *Litteratura Serpentina* has become an increasingly beautiful and colourful magazine, with the beautiful 40th anniversary volume being the icing on the cake.

De Slangendag is voor Marcel vanwege de grote hoeveelheid aanwezige binnen- en buitenlandse slangenliefhebbers het ultieme jachtgebied voor het werven van artikelen. Die geeft hem de mogelijkheid om weer eens contact te hebben met de andere redactie-medewerkers en ook met leden die interessante kweekresultaten hebben of die in hun stand te koop aanbieden. Maar bij het rondlopen merkt hij wel steeds vaker dat sommige mensen hem proberen te mijden, omdat ze anders weer worden gestrikt om een artikel te schrijven. Tja, roem heeft zo zijn keerzijde!

Het bestuur van de Europese Slangenvereniging wil voor al dit werk zijn erkentelijkheid laten blijken door Marcel tot erelid te benoemen. Het bestuur hoopt dat deze mooie samenwerking met hem nog vele jaren zal duren.

Namens het bestuur van Europese Slangenvereniging,

Marc Krikke, voorzitter.

Because of the large number of domestic and foreign snake enthusiasts present, the annual Snakeday is for Marcel the ultimate hunting ground for recruiting articles. This gives him the opportunity to get in touch again with the other editorial staff and also with members who have interesting breeding results or who offer them for sale at their stand. But while walking around he also notices more and more that some people are trying to avoid him, because otherwise they will be enticed to write an article. Well, fame has its downside ;-)

The board of the European Snake Society wants to show its appreciation for all this work by appointing Marcel as an honorary member. The board hopes that this great collaboration with him will last for many years to come.

On behalf of the board of the European Snake Society,

Marc Krikke, chairman

English translation by René van der Vlugt.

S
Een solotentoonstelling van Juul Kraijer waarin haar fascinatie voor de slang centraal staat.
Met tekeningen, foto's, een grote video-installatie en meer.
30 januari t/m 11 april 2021
De Ketelfactory - projectruimte voor beeldende kunst
Hoofdstraat 44, 3114 GG Schiedam
meer informatie op www.deketelfactory.nl

**ESV-boeken en andere uitgaven
ESS-editions and others publications**

**NEDERLANDSTALIGE UITGAVEN
HERPETOLOGISCHE BUNDELS:**

- Marcel van der Voort, 2014, *Adders onder het gras! Over slangen in mythen en verhalen*. Een bloemlezing van cultuurhistorische artikelen zoals in de jaargangen 13 t/m 31 in *Litteratura Serpentina* zijn verschenen. Tweede, aangevulde en gecorrigeerde oplage. € 17,50.
- Ron Bronckers (2019), *Adderjagers! Portretten van een verdwenen en vergeten beroep*. Verzamelde artikelen uit de jaargangen 28 t/m 38 van *Litteratura Serpentina*. Tweede, vermeerderde druk. € 25,-.
- *Herpetologische Bundels deel 4: Waterslangen*, 2013. Bloemlezing van artikelen over waterslangen uit de jaargangen 1 t/m 30 van *Litteratura Serpentina*. € 15,-.
- Sterin Smalbrugge (2019), *Het Grote Reptielenboek*. € 19,99.

Om te bestellen binnen Nederland, neem contact op met de penningmeester: treasurer@snakesociety.nl. Vermeld daarbij de gewenste titel en vraag naar de prijs inclusief verzendkosten. U krijgt dan na betaling uw exemplaar toegestuurd.

**ENGLISH TITLES PUBLISHED IN THE SERIES
HERPETOLOGICAL VOLUMES:**

- Marcel van der Voort, 2012, *There's a snake in the grass! About snakes in myths and stories*. € 17,50.
- Ron Bronckers, 2019, *Viper hunters! Portraits of a vanished and forgotten profession*. € 25,00.
- A.A. Verveen, 2014, *The Behaviour Cycle of the Boa constrictor in Captivity*. € 29,50.

Please contact the treasurer to order a copy: treasurer@snakesociety.nl. Name the title you wish to order and ask for the price including shipping costs.

